

COSINZEANA

REVISTA ILUSTRATA SAPTAMĂNALA

REDACTOR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

Anul IV. - Nr. 26.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe $\frac{1}{2}$ an 6 cor.
România 30 lei. - America 3 dolari. - Germania 15 M.

Orăștie, 5 Iulie n. 1914.

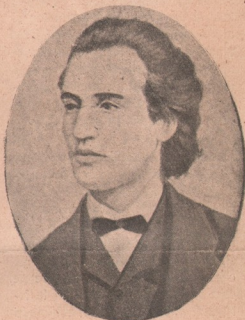
MEMORIEI LUI MIHAIL EMINESCU

Henrietta, sora lui Eminescu.

Mama lui Eminescu.

Eminescu la 20 de ani.

Casa din Ipotești, unde s'a născut Mihail Eminescu, la 15 Ianuarie, 1850.

MIHAIL EMINESCU

Fiecare vârstă și fiecare generație a unui neam aduce cu sine o dispoziție sufletească, o conștiință și o judecată nouă. Necesitățile care frământă viața materială și viața morală a acelei generații sunt satisfăcute în legătură cu judecata și cu conștiința pe care ea o răstrânge asupra fiecărui element din viața ei.

Această judecată și această conștiință alcătuiesc punctul de plecare, izvorul de hranire al acțiunilor și al manifestărilor unei generații. E de ajuns, ca în conștiința unei societăți să pătrundă un grup de norme nouă, pentru ca din schimbarea realizată să pornească o acțiune și o viață morală cu totul nouă.

Asupra fiecărui lucru începe să se răstrângă o lumină care nu se răsrânsește până aci; societatea începe să vadă conturul unor idealuri care până aci stătuseră ascunse, oamenii se mișcă după norme neobișnuite mai înainte și se găsesc slăbăniți de aceaș putere morală care se ridică din niște izvoare pe care generațiile înaintașe nu le folosiseră niciodată. Aceste schimbări sufletești care se petrec din răslimp în răslimp, în alcătuirea diferitelor generații, se cheamă *primenirea morală a unei societăți*.

Printr-o asemenea primenire trece societatea noastră românească în clipa de față, și în legătură cu ea Eminescu ni se înfățișează într-o lumină cu totul nouă, așa cum nu s'a înfățișat generațiilor dinaintea noastră.

Ce-a fost Eminescu pentru societatea românească până mai acum câțiva vreme?

Un om care s'a născut în cutare sat din județul Botoșani, care, la o vârstă foarte mică, a apucat drumul unei vieți prigebe, plimbându-și anii finereții sale prin diferite ținuturi locuite de Români. Un om, apoi, care a umblat și pe la școlile cele mari din Viena și din Berlin, și care, într-o anumită clipă s'a trezit

scriind poezii, în care se plângea de prezent și proslăvea trecutul.

Și-a mai fost apoi, un om care avea legături cu „Junimea” din Iași, publicându-și poeziile în „Convorbiri Literare” — poezii baljocorice de răposatul Hașdeu și hultile de ambiția nepuțincoasă a lui Alexandru Macedonschi, care a răposat fără să moară.

A fost bibliotecarul unei Biblioteci din Iași, de unde a fost dat afară și supus unui proces monstruos; a fost revizor școlar în două județe din Moldova, și a fost înălțurat din funcție, odată cu schimbarea guvernului.

A fost un boem incorijibil, ducând o viață dezordonată prin cele mai inferioare localuri din Capitală. A iubit o femeie — și scrisorile lui de iubire au fost date publicității, ca să se știe „cum a iubit Eminescu”.

A fost redactorul unei părți neoficiale a unei gazete din Iași și redactorul unui ziar politic din București.

A fost un om, care a înebunit și a murit într'un ospiciu de alienați, lovit în cap de piatra unui alt nebun. A rămas în urma lui un volum de vreo 60 de poezii perfecte, în care se cuprinde un pesimism păgubitor fineretului. Un popă din Blaj și încă nu știu cine, mi se pare Aron Densușianu, au scris împotriva lui Eminescu, susținând, că poezia lui trebuie izgonită de prețutindeni, fiind poezia unui suflet bolnav, poezia unui suflet degenerat.

Acesta a fost Eminescu: un om care a dus o viață dezordonată, un om hult de contemporani, un om care a murit nebun și de pe urma căruia a rămas o poezie bolnavă și periculoasă pentru sufletul fineretului nostru. *Sub aceste caracteristici a fost privit Eminescu multă vreme de către societatea românească.*

După moartea lui a urmat o e-

poacă de imitare bazată pe cea mai desăvârșită neînțelegere.

Tineretul unei întregi generații, — pornind dela celace se cheamă „pesimismul lui Eminescu” — a început să-și lase plete exagerate, să facă pe desprețuritorii acestei vieți, să scrie versuri de jelanie împotriva unei lumi prin care ei treceau îmbrăcați în mantia nedumeritului Hamlet.

Pe urmă a venit critica noastră, care l'a judecat în cele mai deosebite chipuri. Apărător al idealului conservator, — a zis cineva, referindu-se la articolele lui din „Timpu”. Reprezentantul artistic al proletariatulului intelectual din România și apărătorul celor înfrânți de suferință, — a zis criticul cu vederi socialiste. Un vrăjmaș al elementului străin, deci un naționalist intrasigent, — vor fi zis, desigur, alții, dând exemplu imprecăției din vestita lui „Doină”. Un pesimist cu accente funebre, — influențat de filozofia neagră a lui Schopenhauer, — s'a zis de atâția inși și sub atâtea forme. Un mare cugetător modern, care a dat limbii noastre literare scripturi necunoscute până la el, — s'a zis și s'a scris în nenumărate rânduri. Judecăți greșite, sau judecăți unilaterale s'au restrânt asupra lui Eminescu într'o vreme, care a durat până mai acum câțiva ani.

O schimbare sufletească însă se săvârșește în sânul societății românești, în ceace privește judecarea valorilor noastre literare și culturale.

Această schimbare sufletească, răzimată pe noi îndrumări literare și culturale, se răstrânge și asupra lui Eminescu, a căruia personalitate se întregțește tot mai mult în urma unor cercetări pline de pietate și de înțelegere.

Scoțând la lumină toate poeziile lui, nu numai acelea care erau socotite ca perfecte, ci și acelea din care se putea urmări evoluția sufletească a lui Mihail Eminescu, cercetându-se toate fazele vieții lui, în legătură cu diferite înfățișeri ale activității sale literare și desgropandu-se toate articolele din ziarele pe

care le-a îngrijit ca redactor, — s'a văzut, că în fața noastră se închiagă un Eminescu cu totul deosebit de acela, pe care-l cunoșcuse generația dinainte.

N'a fost Eminescu un om, a cărui viață sufletească și ale cărui manifestări literare să se fi petrecut în afară de ori și ce legătură cu împrejurările și cu necesitățile neamului românesc. N'a fost un bolnav izolat, un sceptic cu brațele încrușișate, un disprețuitor al vieții care curgea în jurul lui, un cântăreț al nimicniciei, din accentele cărui să se desprindă numai trăsăturile unui individualism exagerat care, se consumă în sine, fiind despărțit prin ziduri mari de vuetul uriaș al vieții înconjurătoare.

A fost un om cu o energie și cu o bogăție sufletească intensă, trăind într-o necurmată legătură cu viața sufletească a neamului din care făcea parte.

Nu s'a văzut în lumea asta *nu-mai pe el*, numai durerile și numai visurile lui, *ci a văzut întreaga societate*, în mijlocul căreia își mișcă mîntea și simțurile lui. N'a fost un boem înamorat de viața care n'are nici un scop precis, un boem recrutat din categoria oamenilor neisprăviți, un boem în nepuțință de a se adapta, fiind lipsit de însușirile trebuitoare, și pe care societatea îl eliminează afară din sânul ei, ca pe un element inutil, silindu-l să ducă viața aceea dezordonată a oamenilor purtați de jocul capricios al împrejurărilor, — ci a fost un mare și puternic suflet românesc, care cuprîndea în sine o bogată experiență a pămîntului românesc, o adâncă învățătură răzîmată pe serioasa pătrundere a trecutului nostru, un sistem de convingeri pe care știa să-l apere cu îndărălnicie, și o cultură superioară din care înțelegea să coboare cât mai multe binefaceri sufletești asupra societății din jurul lui. A fost, prin urmare, un *luptător izolat*, având în fața lui o societate de oameni, către care îndreptă *un cuvînt nou, o chemare nouă*. Un luptător prin arta, prin cultura și

prin viața lui. — Mii de legături se împleteau între activitatea lui de artist și de cărturar și între societatea în sânul căreia răsărise.

Eram pe atunci cuprinși de înfrigurarea unor prefaceri grabite. Se dădăm fără milă un întreg edificiu creat prin *evolufie istorică*, și se aduceau în loc elemente culesse la întâmplare dintr-o lume care nu eră a noastră. Pierzând din vedere, că instituțiile unui popor nu sunt de folos decît atunci, cînd ele sunt expresia ultimă a unei dezvoltări istorice și cuprînd în ele experiența acumulată a vremilor apuse, noi ne apucamem la începutul veacului trecut, să luăm din Apus forme și vestiminte sociale care nu se potriveau cu realitatea istorică a neamului nostru. Faptul acesta a dat naștere unei puternice crize morale, unei dezordine sociale cu adânci răsunete în sufletul societății de atunci.

Mulțumită acelei clipe de cîmplectă dezordine, s'a născut o clasă dirigență cu totul streină de temerurile noastre sufletești, din sânul căreia a pornit politicianismul coruptor de caractere, politicianismul care nu știe să facă selecție, politicianismul care nu cunoaște nici un scrupul, politicianismul oamenilor cu picioare lufi, cu mîinile lungi, și cu suflete ușoare, politicianismul care a înfîns dinaintea lui Eminescu cea mai revoltătoare priveslîște, smulgându-i accente puternice de desgust, accente de satiră violentă.

Eminescu a fost un judecător adănc, un critic necruțător al vremii în care a trăit.

S'a vorbit mereu de pesimismul lui cu caracter social. Acest pesimism însă are la temelia lui un optimism sănătos, un optimism hrănit de idealul pe care ochii lui îl înțeau necontenit — și pentru acest ideal svarlele el săgeți întărite împotriva unei stări de lucruri care-i inspira cea mai puternică revoltă.

Văzând în jurul lui o puzderie de oameni lipsiți de merite, văzând acea obraznică îmbulzire spre locurile de sus a sufletelor inferioare, văzând câtă imoralitate se ascunde

în sânul luptelor politice, văzând în ce chip biruința ridică în sus pe niște oameni din gura cărora n'a eșit o vorbă sinceră și a căror viață n'a însemnat niciodată o jertfă pentru interesele superioare ale acestui neam, văzând că jos la temelia clădirii noastre naționale, se găsește o țărănime uitată, o țărănime al căreia suflet e ucis de cea mai neagră încultură și a cărei putere de viață se stînge tot mai mult din pricina unei sărăcii crescînde, o țărănime care n'are alt rost decît să slujească de motiv unei democrații nesincere, — văzând că puterile noastre naționale sunt înălțurate din câmpul vieții economice printr-o pronunțată năpădire a elementului evreiesc; — văzând, că peste tot se nesocotește rolul hoțărâtor pe care trebuie să-l aibă cultura în afirmarea energiei naționale a unui neam, — Eminescu a visat o luptă de îndreptare, o luptă de înnoire sufletească a neamului nostru. Visul acesta înalt se întrevede în cea mai mare parte a activității lui de cărturar. Da, a visat o luptă pe care el n'a putut-o duce cu vorba răsundătoare care străbate mulțimile, ci a închis-o în slova trudită a scrisurii său, iar astăzi, cînd scrisul său stă dinaintea noastră, simțim că lupta se dă în fiecare din noi, simțim cum sufletul nostru se transformă în ostaș al *cuvîntului* pe care Eminescu l'a rostit cu atăția ani în urmă. De abia astăzi, lumina scăpărată de Eminescu își face loc în sufletele noastre și lupta pe care a visat-o el, își găsește ostașii cunviți. În mijlocul oamenilor cari fînteau să se ridice fără să deie nimic, — Eminescu și-a dat tot sufletul lui, toată floarea simțirii și minții lui, fără să ia nimic. A fost un om *care s'a dat întreg*, s'a dat cu pasiune și cu sinceritate nașunii pe care el ar fi dorit-o altfel, nu pentru el, ci pentru binele ei. Prin scrisul lui, s'a pus temelia naționalismului adevărat, naționalismul care îndreaptă ochii spre acele realități din care se alcătuește ființa unei societăți

naționalismul științific, naționalismul regenerator, care spulberă himerele și pune în locul lor *adevărul*.

Așa vedem noi astăzi pe Eminescu: Un om deschizător de drumuri, îndreptător de suflete, o conștiință luptătoare, o minte robită de convingeri ne strămutate, o simțire care nu vibrează numai pentru sine, o lărmă din marele suflet al neamului nostru care s'a mistuit în arderea unei munci regeneratoare. El înfățișează un capitol strălucit din seria uriașelor sforțări pe care le face neamul nostru pentru a se regăsi pe sine. Iar astăzi când cunoaștem de aproape viața și munca lui Eminescu, suntem cuprinși de cea mai puternică părere de rău, că atâtă vreme a trebit și treacă, fără ca din scrisul lui să scoatem tot aurul azvârlit de mintea lui superioară.

Ani de-a rândul, ne-am învățat în jurul izvorului de unde puteam sorbi picătura înșănătoșirii noastre morale. Ani de-a rândul am ocolit pe Eminescu cel adevărat, zăbovind astfel folosul moral ce se putea ridica din contactul apropiat cu mintea și cu simțirea lui.

Astăzi însă, nimeni nu se mai gândeste la un Eminescu boem, la un Eminescu înamorat de Nirvana, la un Eminescu romantic, desfăcut de realitatea vieții înconjurătoare, ci toți ne gândim la Eminescu cel adevărat, în a cărui muncă se cuprind un program pentru toate măiestrările vieții noastre naționale.

Un program pentru *literat*, care nu se poate înfrîși cu condeilul, dacă *sufletul lui nu cuprinde în întregime sufletul uriaș al neamului din care face parte*; un program pentru *bărbatul politic*, căruiu nu-i este îngădui să se erijeze în conducător, dacă în sufletul lui nu răsună sincer și puternic toate necesitățile care se frământă în alcătuirea societății noastre. Și ca să măntui, nu poți găsi o încheiere mai nimerită, decât în următoarea comparație. Știi ce înseamnă Eminescu pentru viața noastră națio-

nală? Gândești-vă la jerfa pe care a făcut-o meșterul Manole, închinându-și trupul iubit al soției sale în zidul care se dărnă în fiecare noapte. Eminescu a fost cel mai superior suflet care s'a ridicat până

acum din mijlocul nostru și care s'a jertfit singur, făcând din jerfa lui, piatra de razim a desvolării noastre de astăzi și a desvolării noastre de mâine.

C. Ș. Făgețel.

Doi mari prieteni.

— Eminescu și Creangă. —

Anii pribegiei lui Eminescu n'au fost mulți, dar au fost plini. Ani de turbadur rătăcitor, cunoscând de aproape foamea, setea și lipsa de adăpost, dar ani de tinerețe și de romantice visuri. Au fost anii când sufletul i s'a umplut de lumina mare a lumii libere, când cele dintâi cântece, sfoașe și nesigure încă, s'au înălțat pe stele, în nopțile tinereții lui, făcându-l poate fericit, ca pe o privilegiatoare care încearcă primele undulații strălucite în primăvara vieții.

Când a venit la Iași, Eminescu colindase toate olaturile românești și singura lui avere, pe care o așeză într'un colț de odăiță săracă, eră un geamantan plin de versuri ale poporului și de încercări ale lui pe motivele cântărilor anonimi ai neamului. Eră vremea largilor acorduri din *Venere și Madonă* și a obscurilor și genialelor tresăriri din *Împărat și Proletar*. Eșea încet încet din faldurii de negură ai începuturilor, ca un viu luceafăr al dimineții.

În vremea aceea, când cerceta adunările *Junimii* și scria la *Curierul* lui Balassan și când se formau ca mărgăritare în fundul sufletului lui, neasemănatele-i poezii lirice, a cunoscut pe Creangă. Deodată s'au legat buni prieteni și amândoi au pretrecut multe amurguri și multe nopți în colțurile retrase ale acestei vechi cetăți a Moldovei. Uneori urcau la vechea și părăsită chinovie a Cetățuiei; altedăii eșeau în poetica vale a Socolei, de unde în asfințituri de soare se vedeă lașul ca un decor de feerie. Aici, pe bănci de brad, în amurguri dulci, stăteau amândoi la sfat, mâncând o halcă de carne friptă pe grătar și bănd un vin acru.

În una din aceste inserări poetice Eminescu a cetit lui Creangă *Strigoii* — această misterioasă și înaripată poveste romantică, la al cărei sunet mi se înfioră și mie

ființa în anii tinereții... Ca într'o negură luminoasă, dulcele și fantasticile umbre ale celor doi amantii nefericiți treceau într'un timp prin toate visurile mele și sunetele sonore ale strofelor îmi păreau acorduri vechi, melancolice și pline de lacrimi.

În zumele sfântului, taci s'auzi cum latră Câțelul pământului sub crucea de piatră!

Eminescu cetău cu vocea-i limpede și-și fereă din când în când de pe frunte șuvițele negre de păr, care-i scăpătau spre ochi. Creangă îl ascultă în tăcere. Imaginea aceea, a poetului și a ascultătorului nu urmărește de multă vreme, c'un gând de ciudață indoaială... Creangă ascultă oare ca un mare înțelegător *Strigoii* lui Eminescu? În sufletu-i primitiv, în care născuse misteriosu-i geniu, cum pătrundeau strofele cizelate și alese ale prietenului lui? Cu toate acestea Eminescu trebuie să fi știut cui ceteteș, și cel care a scris minunea aceea care se numește *Moș-Nichifor Coșcarul*, puteă prinde din zbor cele mai fine nuanțe. Poate pentru sufletul lui de țaran, Arald și mierea lui erau obscuro și fantastice și povestea lui Călin și a fetei de împărat, și a minunatei nunți eră mai vie, mai luminoasă și mai fermecătoare: și poate și aceasta a fost cetită într'o primăvară, sub meri înfloriți, la marginea vechiului leși... Dar în prietenia aceasta mai ferici sunet încredințat că a fost Eminescu, căci el a auzit pentru întâia oară *Amințirile* și poveștile lui Creangă; el a fost încântat întâi de limba mlădioasă, nuanțată, așa de simplă și de artistică în acelaș timp a marelui scriitor dela Humulești... Amândoi — și Eminescu și Creangă — au fost niște mari nefericiți, fiecare în felul lui; cu toate acestea prietenia lor le-a adus multe ceasuri de uitare și de mângăiere. Uneori, cum spune Panu, amândoi dispăreau patru ori cinci

zile dintre cunoștinții lor. Prietena grabnică ce se legase între țăranul dela Humulești și între nobilul răfăcător, avea ceva semnificativ, căci era dragostea între actualiul de co-moara vie a neamului nostru și dragostea țăranului pentru sufletul tânăr, avântat și curat al unui mare cântăreț. Rătăcirile lor la faimoasa *Bolta-Kece*, la *Respect general*, la *Viață lungă* și la cramele din jurul lașului le văd lămurit parca, cu tot farmecul unei blânde intimități, cu povestiri și amintiri nesfârșite, cu bucuria uriașului Creangă în fața unei fripturi omerice și cu zâmbetul și atenția lui Eminescu pentru minunatele isprăvi ale copilului de pe malul Ozanei, cu râsul zgomoșos al unuia și cu zâmbetul fin și vizitator al altuia.

Uneori Eminescu suia și până la căsuța din Țicău a lui Creangă. Acolo era răcoare în zilele verii și câte odată se adună la olaltă, ca să vadă ce mai face veselul părinte Smântână, și alți fii nobili ai lașului. Aici s'au cetit niște memorabile versuri, când Creangă a istorisit înțeleapta poveste a Sfarăciului, aici, între sfaturi, povești și glume nesfârșite, s'au împărțit de o părțică de nemurire, la umbra celor doi amici, mulți scriitori mari de o zi.

Toate aceste lucruri dedemul mi le povesteă cândva un bun și vechiu profesor al meu, răposatul Vasile Burlă. El îmi spunea cum într'un rând, pe o vreme de toamnă, cu ploaie umedă, se află și dânsul cu cei doi prieteni, într'un colț pierdut al lașilor.

Plouă monoton și trist afară și picurau streșinile fără intreruperi și obositor; lampa lucea într'un jărâcnal fumuriu, atârnată de tavan și ei povesteau amintiri din tinerețe. Din când în când crâșmarul puneă între ei o cănuță de vin. Burlă umpleă încetinel și cu luare aminte paharele...

Când amintirile încetară, rămaseră vizitatori ascultând muzica picușurilor de apă. Și într'un târziu Eminescu le șopti încet, cu un glas dulce, versuri. Atuncea pentru întâia oară urechi omenești auziră una din cele mai triste poezii ale lui Eminescu:

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut;
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m'ai cunoscut!

Și bătrânul meu dascăl îmi spunea, că niciodată n'a văzut ochi mai

neguroși și mai plini de amurg de toamnă, decât ochii lui Eminescu în acele clipe. Pe urmă, îndată după aceste versuri, Burlă își aducea lămurit aminte cum deodată poetul începuse să aibă păreri de rău după ticăloșii, neștiutorii și plinii de lumină ani de altădată. Și ca și cum i s'ar fi dat și lui Creangă un semnal, începă și băiatul iazeșilor dela Humulești să dovedească cât de fericit ar fi fost el dacă ar fi rămas un flăcău în satul lui, acolo, la poalele muntelui.

A, fără îndoială că amândoi ar fi fost mai fericiți.

„Când începă a vorbi Creangă, îmi spunea răposatul Burlă, Eminescu își încrunță sprânceana, și rămase privindu-l cu luare aminte”.

Eră una din rarele mărturisiri ale Humuleșteanului: cartea, haina neagră și târgul îl făcuseră foarte nfericiți, dar asta n'o știă nimeni, ș'o aflam noi, ceilalți doi, atunci, pentru întâia oară...

Nu mai mama e de vină... sfârși încet Creangă... pentru că-i eram drag... Ș'atunci Eminescu îl cuprinse domol de mână și-l privi cu ochii plini de ceață de lacrimi...”

Șașa stătură mult tustrei în noaptea aceea, răscolind duioase amintiri și păreri de rău, pe când murmurau streșinile și vântul de toamnă trecea din când în când cu foșnet pe la fereastră. „Eminescu eră foarte mișcat, îmi spunea iar Burlă, și din puținele lucruri pe care ni le spunea înțelegeam, că poezia pe care ne-o rostise aveă o deosebită semnificație; că amorul lui nfericit îi chinuă toate clipele; dar nu ne făcea nici o mărturisire hotărâtă și aruncă un fel de vâl disoret, cu melancolie, asupra celei mai mari fericiți și celei mai mari amărăciuni din câte cunoscuse...”

M. Sadoveanu.

Moartea prințului de coroană Francisc Ferdinand și a soției sale princesa Sofia, ne umple și nouă sufletul de jale și în amintirea lor, în numărul nostru proximo se vor da interesante ilustrații. Între altele vom arăta întreagă familia princiară, apoi castelul dela Conopischt și parcul frumosului castel, în care-i plăcea părechii princiare să petreacă atât de bucuros.

La' bustul lui Eminescu.

*Pădure! Ningi câteva frunze
Pe fruntea-i de aramă rece.
Tu, ce rămâi neperitoare
Ca geniu, când totul trece!*

*Zi vântului, să-i cânte doine
De dragoste, sau haiducie,
Poetului ce-a fost mândria
Gândirei noastre românești!*

*Și glasul lui să fie dulce...
Măcar în lumea neființei,
Să-și uite, lungile lui chinuri,
Acest copil al suferinței!*

*Natura, cel puțin mai blândă
Cu umbra tragică să fie,
A celui ce 'n eterne versuri
A prins eterna poezie!*

*Și stelele din golul serei
Picând în jurul lui scânteii,
Să-i pară că iubirea moartă
Îl mângăie cu ochii ei!*

*Iar când în serile de toamnă
Va răsări dintre poteci,
Bălaia inimii lui doamnă,
Cu mâni subțiri și brațe reci,*

*În ora tainică și gravă
Când ceața scutură vestmântu-i,
Și luna 'n cimitir veghiază,
În loc de candelă, mormântu-i;*

*Pe când o trestie, un nufăr,
Un teiu — aminte-aducător —
Înțelegând poate ce sufăr
Poeții mari în vieța lor...*

*Privindu-i chipul între frunze,
Vrăjbit de-al bronzului vestmânt,
Și întrebând mirați ce cătă
Sub lună, morții din mormânt...*

*Atunci în nopțile albastre
Când lumea uită și petrece...
Luaceafărul o să-l privească
Cum stă „nemuritor și rece!”*

Cincinat Pavelescu.

Nuvelele lui Eminescu.

I.

Un personaj dintr'o novelă a lui *Gorki*, care din cauza plictisului și a firii sale inadapabile eră osândit să a ducă o viață de adevărat Jidov ră-tăcitor, spune cu amărăciune: „Noi nu suntem ca toată lumea. Mamele noastre ne-au născut într'un ceas rău“.

Ei bine, acelaș lucru s'ar putea zice și despre Eminescu, deși dănsul a fost un om superior. Prin propria lui fire, el a fost osândit să fie pesimist, căci i-a lipsit cu totul în-suşirea de a se acomoda cu împrejurările vieții și mai avăa și obiceiul — rău desigur — să aprofundeze orice și să vadă mai cu seamă par-tea neplăcută a lucrurilor.

Ce însemnează viața fără iluzii, fără acele fermecătoare minciuni, sub cari se ascunde trista realitate?... Eminescu aveă slăbiciunea să caute totdeauna ce se ascunde sub apar-ența înșelătoare și, după cum eră fireșe, descoperirile ce le făcă nu erau de natură să-l înveselească.

Cetirea nuvelor lui îi făcă a-aceeași impresie întristătoare, ca și a poeziilor sale. Acelaș scepticism, a-aceeași tristeță amestecată cu amără-ciune. În *Scrisoarea IV*, după ce vor-bește despre tertipurile ce le întrebunțează tineretele fete candidate la măriți, pentru a prinde în mreje pe bărbaiți, și de înfățișarea negusto-rească ce a luat-o amorul, dănsul spune:

*Sunt sădul de-așa viață...
Nu sorbind a ei pahară,
Dar mizeria aceasta,
proza asta e amară.
Să sfințești cu mit de lacrimi
un instinct atât de van,
Ce le-abate și la pasări
de vreo două ori pe an?
Nu trăiți voi, ci un altul
vă inspiră; e trileste,
El cu gura voastră rade,
el se 'ncântă, el șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate
sunt ca undele ce curg.
Văcinc este numai răul:
răul este Demitru!*

Aceleași idei le găsim exprimate, sub altă formă, în admirabila sa nu-velă *Cezara*, unde este vorba de un tânăr, ce respinge iubirea unei fete înamorate până la nebunie de dănsul.

„Privește-ți pe acei tineri, cu zimbiri banale, cu simțiri mueratice, cu șoapte echivoce, vezi acele femei, cari le răspund prin ochiri voluptoase, mișcându-și buzele, — vezi, împrejurul acestui instinct se învârteste viața omenirii... Măncare și reproducere, reproducere și mân-care!... Și eu să cad în rolul lor?... Să cerșesc o sărutare? Să fiu sclavul papucului tău, să tremur când îți vei descoperi sânul... sânul care mâne va fi un cadavru, și care după ființa sa este și astăzi?... Să mă frizez ca să-ți plac, să spun minciuni ca să petrec mintea ta ușoară; să mă fac o păpușe, pentru... mai știu eu a spune pentru ce?... Nu!.. Lasă-i să se mângăie în simțirile lor, lasă-i să se iubească, lasă-i să moară cum au trăit; eu voiu trece nepăsător prin această viață ca un exilat, ca un paria, ca un nebun!... numai, nu ca ei“.

„Sămburele vieții este egoismul și haina lui minciuna.“

„Nu sunt egoist, nici minciinos. Adesea, când mă sui pe o piatră înaltă, îmi pare că în creții mantalei aruncate peste umăr, am încremenit și am devenit o statuă de bronz, pe lângă care trece o lume, ce știe că acest bronz nu are nici o simțire comună cu ea... Lasă-mă în mândria și răceala mea. Dacă lumea ar trebui să piară și eu aș putea s'o scap printr'o minciună, eu n'aș spune-o, ci aș lăsa-o să piară. De ce vrei tu să mă cobor de pe pedestal și să mă amestec cu mulțimea? Eu mă uit în sus, asemenea statuei lui Apolon. Fii steaua cea din cer, rece și luminoasă, ș'atunci ochii mei s'or uită etern la tine!...“

Acest pasaj ne amintește atât partea a doua din *Scrisoarea IV*, precum și unele strofe din *Luceafărul* ca bunăoară acelea, în cari el răspunde la chemările ei.

*Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu 'nțelegi tu oare,
Cum că eu sunt nemuritor
Și tu ești muritoare?*

*Trăind în cercul vostru strămt,
Norocul vă petrece —
Ci eu în lumea mea mă simt,
Nemuritor și rece.*

II.

După cum se știe, Eminescu n'a fost numai poet, dănsul a fost și fil-sosof. N'a avut un sistem filosofic al său propriu; dar în ceea ce privește *subiectivismul* cunoștințelor o-menești, a adoptat vederile lui *Kant*; iar în privința aprecierilor asupra valorii vieții, a fost părtașul infocat al lui *Schopenhauer*. Eminescu a fost *pesimist* în toată puterea cuvântului și poate că nu atât din cauza mul-telor adevăruri, cari se află în filo-sofia tristului filosof german, cât mai ales pentru că astfel fel de a vedea și mai cu seamă de a simți viața, se potrivea cu temperamentul său. Căci este un adevăr banal, că omul adoptă filosofia, care convine mai mult firii sale.

Într'o pagină dintr'o novelă a lui se găseșc foarte bine schițate vede-riile sale filosofice.

„Nu explicările ce se dau faptele — spune dănsul — ci faptele înșile sunt adevărat.“

„Doctrinile pozitive, fie religio-ase, filosofice, de drept, ori de stat, nu sunt decât tot atatea pleodorii ingenioase ale minții, ale acestui *advocatus diaboli*, care e silit de voință ca să argumenteze toate celea. Acest mizerabil avocat e silit să pue toate într'o lumină strălucită, și fiind că existența este în sine mizerabilă, el e nevoit să împodobească cu flori și c'o aparență de profundă înțelepciune mizeria existenței, pentru a înșela în școală și în biserică pe tucanii cei mici, cari intră abia în scenă, asupra valorii vieții reale. Pentru lucrătorii statului onoarea, pentru soldați gloria, pentru prin-cipi strălucirea, pentru învățați rumele, pentru proști cerul, și astfel o generație înșelă pe cealaltă prin acest *advocatus diaboli* moștenit, prin acest sclav silit la șireții și so-fisme, care aici se vaicăără ca popă, colo face mutre serioase ca profes-or, colo parlamentează ca advocat, dincolo taste fețe mizerabile ca cerșetor. Acest din urmă face pentru un pahar de vin ce-l are în petto, altul pentru un titlu, altul pentru bani, altul pentru o coroană, dar la toți în

esență este aceeaș, — un moment de beție.

„Iată ce învăț eu dela dascăli mei, dela albine. În școala dela ele văd, că suntem umbră fără voință, automați cari facem ceace trebuie să facem și că, pentruca jucăria să nu ne desgusteze, avem această mână de creeri, cari ar vrea să ne doveadă, că într'adevăr facem ce voim, că putem face un lucru sau nu... Această-i o înșelare de sine, în care mulțimea de probabilități e confundată cu ceace suntem siliți a face.

„Vieța internă a istoriei e instinctivă, vieța exterioară, regii, popii, învățații, sunt lustru și frază și cum de pe haina de mătase pusă pe un cadavru nu poți cunoaște în ce stare se află, astfel de pe aceste vestminte mincinoase nu poți cunoaște cum stă cu istoria însăși“.

III.

Ce atitudine ne îndeamnă *Eminescu* să avem în vieța? Dacă avem în vedere cele ce ne spune în multe dintre neîntrecutele lui poezii și mai cu seamă în *Glossa*, dânsul a fost părtașul celei mai complete pasivități și vieți contemplative, care de altfel eră cea mai potrivită pentru ideile sale filosofice, pe cari le avea despre oameni și lucruri.

*De te-ating, să' feri în latari,
De hulese, să tacți din gură,
Ce mai vrei că-ntale sfaturi,
Dacă știi a lor măsura?*
*Zică toți ce vor să zică,
Trecăd' în lume cine-o trece:
Ca să nu n'adrăgești nimică,
Tu rămâi la toate ree.*

*Privitor ca la teatru
Tu în lume să te achiput;
Joace unul și pe patru,
Totuș tu ghiel-vei chipu-i.
Și de plângde, de se ceartă,
Tu în colț petreci în tine
Și n'ștegi din a lor artă,
Ce e rău și ce e bine.*

Nu e de mirat, prin urmare, că unul dintre eroii navelor sale este sihastru, altul călugăr și altul — *Sărmanul Dionis* — un singuratic.

În acesta din urmă autorul pare că s'a zugrăvit chiar pe sine.

„Surășul lui *Dionis* eră foarte inocent, dulce l'am putea numi, și totuș de o profundă melancolie. Me-

lancolia la vârsta lui este semnul caracteristic al orfanilor; el eră orfan, o existență cum sunt multe la noi, fără de speranță și afară de aceea determinat prin naștere la nepozitivism.

„Prin natura sa predispusă, el deveni și mai sărac. Eră tânăr, pot zice optsprezece ani — cu atât mai rău... ce viață-l așteaptă pe el?... Un copist avizat a se cultivă pe apucate, singur... Adesea își inchipuise el însuș, cât de triști, cât de lungi, cât de monotoni vor trece anii vieții lui — o frunză pe apă. Lipsit de iubire, căci n'avea pe nimeni în lume; iubitor de singurătate, în neputință sufletească de a-și crea o soartă mai plăcută, — el știa că „în această ordine a realității“ cum o numia el, nu-l va întâlni nici un zimbet și nici o lacrimă; ne iubit și ne urât de cineva se va stinge asemenea unei scânteii, după care nu întrebă nimenea, nimenea în lume“.

Aspirațiile sărmanului *Dionis* și poate că și ale lui *Eminescu* se puteau rezumă în versul atât de trist

*Vino somn — ori vino moarte.
Pentru mine e tot una.*

IV.

Acțiunea din navele lui *Eminescu* nu este complexă, dar cu toate acestea nu ne plictisește de loc, căci găsim descrierea poetică unită cu gândirea de filosof. Judecând după literatura ce se face în timpul de față la noi, constatăm cu părere de rău, că nu sunt pătrunși toți literații noștri de însemnătatea ce are gândirea într'o scriere literară. Sufletul omenesc n'are numai imaginație, el are și inteligență; prin urmare și acesteia trebuie să te adresezi, dacă vrei ca scrierea ta să-l intereseze. *Eminescu* a fost pătruns de acest adevăr. Scrierile lui sunt presărate cu gândiri adânci, cari exprimă adevăruri mari.

Ceva mai mult. Chiar în acelea unde nu e gândire, el știe să te captiveze. Astfel este, bunăoară, navela intitulată *La aniversare*, a cărei acțiune se poate rezumă în două cuvinte.

În ziua în care împlinește vârsta de 18 ani, un tânăr primește vizita verei sale, în etate numai de 14, pe care sara o conduce acasă. Se petrece atunci între dânsii o scenă de iubire, în care fata îi dă voie să-i depue pe buze primul sărut. Este pur și simplu ceace Francezii numesc *une amourette*; însă din felul cum este descrisă, rezultă că *Eminescu* a fost un pătrunzător psiholog. Rar să existe navelă, în care să se găsească atâta gingășie, naivitate și simțire, ca în acest mic giuvaer al literaturii române. — Nimic exagerat, nimic de prisos.

În celelalte navele: *Cezara*, *Sărmanul Dionis*, — dânsul nu este așa de realist. El se apropie mai mult de genul romantic și-ți amintește poemele lui *Lord Byron*.

Deosebirea dintre poeziile și navelele lui *Eminescu* stă numai în formă, căci natura cuprinsului este aproape aceeași. Ca și poezii, găsim aceeași imaginație bogată, aceeași gândire adâncă, aceeași simțire delicată.

Stilul este plastic și lipsit cu totul de artificialitate. Ceace te mișcă mai mult, este *sinceritatea*. Observi, că tot ce-ți spune, este pornit din adâncul inimei și de aceea ai impresia, că autorul ții se spovedește ție, cetitor, mărturisindu-ți tot ce-i frământă mintea și-i turbură simțirea.

Un cusur al navelor lui *Eminescu*, — dacă acesta s'ar putea numi astfel, — este că în ele totul e *poetizat*. Natura și vieța nu sunt așa cum ni le înfățișează dânsul. Peisajele descrise de el sunt mai frumoase decât în realitate și femeile de asemenea. Și nici iubirea, afară de foarte rare excepții, nu este atât de înfocată. Iar vieța acelor pe cari el i-a socotit, ca cei mai favorizați de noroc, este cu mult mai prozaică.

Socotită în genere, vieța este un amestec de bine și de rău, în care la unii precumpănește binele, iar la alții — la cei mai mulți — răul.

N. Zaharia.

Eminescu și sexul frumos.

Amintirile mele despre Eminescu cuprind în sine numai timpul dela anul 1861 până în prima jumătate a anului 1872, când el părăsi Viena spre a-și urmări studiile în Berlin. Dar și din timpul acesta sunt de scăzut anii când Eminescu, dispărând din Cernăuți, a dus o vieță pribeagă, parte ca student, parte ca actor, adică anii din primăvara anului 1866 până în toamna anului 1869. Ca tânăr în vârstă de 20 de ani ajunge el în Octomvrie 1869 la Viena și atunci vine cu inima cuprinsă de amor pentru frumoasa sa *Eufrosina Popescu* și sufletul său e plin de iconana acestei actrițe, care a aprins primul amor în inima lui curată. Dacă ar mai trăi Eufrosina aceasta, ar putea fi mândră de acest amor cu care, ea întâia, l-a robit pe acela, care avea să devină regele gândurilor înalte și al poeziei române de câte-ori se va vorbește de aventurile amoroase ale lui Eminescu, se va aminti și numele Eufrosinei Popescu, care din cauza acestei înlănțuiri a împrejurărilor va trece la posteritate, ca și numele mult sbuciumatului poet.

Amorul lui Eminescu pentru Eufrosina trebuie să fi fost adânc și sincer, căci am văzut, că nici în toamna anului 1870 el nu o uitase, ci vorbea cu mult foc și durere despre Eufrosina sa. După aceasta nu mi-a mai vorbit de dansa, dar nici de alt amor cât timp a mai stat în Viena, și noi colegii, cari eram pururea în contact cu dânsul, nu am prins de veste de vreo altă relație amoroasă, cât timp a trăit împreună cu noi. Dar nici alte inclinațiuni trecătoare, sau porniri sensuale pentru femei nu am observat la dânsul. Cât a fost cu noi în Viena, a rămas copil bun și naiv, care preferă orice altă distracție decât cea cu femeile și dacă se întâmplă, că colegii săi aduceau vorba despre amoruri și sexul frumos, Eminescu se plictisise și le zicea: slăbiți-mă cu prostiile voastre. Și nu eră prefăcută această plicti-

seală a sa, ci adevărată, căci altfel, cum sunt tinerii, nu se putea ca ei să nu afle o astfel de slăbiciune a lui Eminescu dacă ar fi avut-o în Viena. Cu toate acestea el ținea mult, nu la *femei*, ci la *femeie*. Femeia eră pentru dânsul idealul creațiunii, a frumuseții și a perfecțiunii chipului omenesc. Eră în stare să ne vorbească în inmuri de acest cap de operă al creațiunii și vorbele sale măestre și pline de însuflețire, electricizau pe auzitori, cel puțin cât timp le vorbea. Eminescu nu fugea de societatea femeilor, dar nici nu o căuta. Dacă din întâmplare se află într-o astfel de societate, el nu eră retras sau ursuz, ci politicos, glumeț și voios. Le vorbea dulce, le făcea complimente, și lucru principal, conversă cu ele totdeauna potrivit cu individualitatea lor, și fiindcă și întreaga sa înfățișare avea ceva tipic și original, căștigă ușor simpatia damelor. Îmi aduc aminte, că tot în anul 1870, când locuiam amândoi în *Dianagasse*, venind odată cam pe la 10 ore noaptea dela teatru, două dame care mergeau cu vreo zece pași înaintea noastră, au fost atacate de un derbedeu. La țipetele lor noi le-am venit în ajutor și individul a dispărut repede în umbra nopții. Noi ne-am oferit să le petrecem și ele au primit cu mulțumire. Surpriza noastră nu a fost mică, când petrecându-le, am ajuns chiar în strada noastră și am aflat, că locuiesc peste drum de locuința mea. Din conversațiunea noastră aflase, că suntem studenți dela universitate și străini în Viena. S'au bucurat, că locuim în aceeaș stradă și că nu suntem siliți să facem un drum mai depărtat până acasă. Când să ne despărțim, ne-au pofțit, spre a ne arăta mulțumita lor, să le facem plăcerea a lua ceaiul la dânselle. Am primit amândoi cu plăcere a lua și am fost conduși într'un salon foarte elegant mobilat. Pe când damele trecuseră în două camere laterale spre a-și schimba toaleta, o cameristă așeză o măsuță într'un colț de salon și pre-

gătea de gustare și ceaiul. Acuma, la lumină splendidă din salon, am putut să le observăm mai de aproape. Una, cea mai tânără, care putea să aibă vreo 25 de ani, eră de o frumsețe rară, cu păr blond și ochi mari frumoși de un albastru fermecător. Cealaltă, care putea să aibă vr'o 34 de ani, eră brunetă, cu ochi mari negri și cu niște gene ce păreau că-i umbresc pelița albă a feții. Eră și ea frumoasă, dar mai tăcută, mai liniștită. Înainte de ce ne așezarăm la masă, dama blondă se recomandă pe sine și pe cea brunetă pe care o numia *Iulie*. Nu-mi mai aduc aminte de numele lor de familie și mi-a rămas numai numele blondinei, *Eliza*, care făcea pe doamna de casa.

După ceaiul și gustare s'a încins o conversație așa de animată, de nici n'am știut, că trecuse miezul nopții. Ne-am luat apoi rămas bun și între reînoirile mulțumitei lor le-am părăsit. Aceasta a fost întâia dată când am fost cu Eminescu în societate de dame și am observat purtarea sa manierată față de ele. El eră încântat de această petrecere și-mi zise, că de mult nu a pretrecut așa de bine. A doua zi amândoi le-am făcut damelor o vizită formală. Am fost primiți numai de Eliza, căci tovarășa ei suferia de durere de cap. Eliza eră plăcut impresionată de atențiunea noastră și s'a scuzat că ne primește în toaletă de toate zilele și fără să fie măcar frizată, căci, ne zise ea, se întârziase frizeza, dar auzind dela cameristă, că sunt domni de ieri, ne primește ca pe niște vechi prieteni. Eră îmbrăcată într'un admirabil capot lung de mătăasă albastră deschisă gătită bogat cu dantele. Mănețile largi lăsau să se vază minunatele ei brațe rotunde și albe ca marmora și abia acuma la lumina zilei putarăm admira acești ochi mari și frumoși albastri ca limpezimea cerului, cari te fermecau cu privirea lor. Părul eră despletit și atârna în bucle blonde până în jos de șolduri, ținut după gât numai de o panglică albastră. Când

se așază pe scaun, părul ajungea până pe covor și razele de soare ce îl atingeau, îl prefăcuseră într-o lung caier de aur. Eminescu stă înmărmurit, fără să zică un cuvânt și privi cu nesaț această ivire fermecătoare și bogăția de păr ce atârână ca o mantă de aur pe umerii ei rotunzi. Ea observă tăcerea noastră și privind în ochii noștri naivi și plini de admirație, zâmbi și zise:

— Priviți la părul meu despletit? V'am cerut scuze, că v'am primit astfel. Este pregătit pentru mâna frizezei.

Apoi schimbă vorba.

— Sunteți foarte amabili domnilor, că ne-ați făcut onoarea a ne vizita și vă rămânem pururea îndatorite pentru scutul ce ni l-ați oferit aseară“.

Abia acum se mai desceleşă și limba noastră și începurăm o mică conversație, în care îi spunem că de fericiți suntem, că o simplă întâmplare ne-a dat ocazia, să facem cunoștința unei dame atât de distinse. În acest moment camerista anunță sosirea frizezei.

Ne ridicăram atunci, iar ea întinzându-ne mâna sa mică, ne zise: — Vă salut și vă rog a ne mai vizita. Eu și mătușă mea vom petrece cu multă plăcere în societatea Dvoastră. Puteți veni și cu colegii Dvoastră, despre cari ne-ați vorbit.

Înclină ușor capul și zâmbind, ne concediă. Eșind pe stradă, Eminescu stătu puțin locului și se uită tăcut în zarea albastră a cerului, apoi își zise:

— Mă! cunoști tu povestea Ileanei Cosinzene? Așa mi-o închipuiesc eu cum e această damă. Ai văzut ce ochii frumoși albaștri, ce păr bogat de aur are și ce frumoasă e în toate. Parcă-i chip tăiat din marmoră. E în stare să-ți turbure mințile și să te cuprindă în vraja ei dominică. Nu mă mai duc la dânsa.

Avă dreptate Eminescu, pentru că nici eu nu văzusem ochi mai frumoși albaștri ca aceștia și nici astfel de păr bogat și frumos, dar

cât despre hotărârea lui de a nu mai merge la aceste dame, i-am zis, că nu o pot aprobă, pentru că ar fi o ofensă să nu urmăm invitației, și am fi trecut în ochii lor ca lipsiți de orice politețe, iar cât despre frica lui de vraja demonică a Elizei, îi spusei, că doar el nu-și închipuiește, că o femeie de frumusețea ei și care e încununată de atâtă lux, se va arunca îndată în brațele unui biet student. Eminescu răsă acum cu mare gust și-mi zise, că am dreptate.

La o săptămână după aceasta le vizitarăm iarăși, dar acum luarăm cu noi și alți colegi dintre cari se mai află în viață, Ioan Luță și Samuil Ispescu. Anunșasem prin un bilet vizita noastră și am fost foarte amabili primiți de amândouă dame. Eliza ne spuse între altele, că de doi ani e văduvă și că nu de mult petrece în Viena cu mătușă sa, sora cea mai tânără a mamei sale, ca să se oistreze. A călătorit mult pentru că mijloacele îi permiteau aceasta. Ne-a vorbit apoi și despre Italia, îndeosebi despre Veneția și am petrecut astfel de minune, căci aranjăram jocuri de societate, ghicitori, sinonime și declamațiuni umoristice până ce propuse una din dame ca fiecare din noi să improvizeze câte o declarație de amor. Noi, afară de Eminescu, ne-am achitat în mod de tot hazliu de îndatorirea aceasta și am deșteptat o ilaritate generală. Când veni Eminescu la rând, numai ce-l vedem, că cade în genunchi înaintea Elizei, care ședează pe un fotel, și ridicându-și ochii spre dânsa, începă a-i vorbi. Eliza răsând bătut în palme și zise: vezi, asta mai are aspect a declarație de amor, să auzim!

Eminescu vorbi la început cu sfială, dar apoi tot mai curajos, tot cu mai mult sentiment și căldură, încât am rămas cu toții nedumeriți și ne întrebam, ori de face el această declarație în glumă sau serios, căci declarația sa eră o adevărată poezie în cea mai aleasă proză, în care cântă și preamără el frumusețea „acestei ființe încă-

toare, acestei neasemănat de frumoase Venere, înaintea căreia sta îngenușiat și-i solicită numai o zimbire, o unică zimbire firoasă de dulce precum numai ea o poate avea“. Apoi își plecă fruntea pe brațul ei alb și molatec și sărutându-l, se ridică de jos. Noi, zăpăciți, îl admirăm și aplaudăm. Eminescu zimbă. Eliza eră mișcată și nu știă ce se zică. Se uită și la noi și la el și văzându-l zâmbind îi zise cu căldură.

— Domnule, dta ai făcut declarația nu pe tonul glumei, ca colegii dtaie, ci ai făcut o adevărată poezie. Ori ești un mare artist, ori poet. Ce frumos știi să vorbești. Încă nimeni nu m'a divinizat ca dta. Îți mulțumesc și lată îți zimbesc cum ai dorit și acum eu îți întind mâna, să o săruți.

— Doamnă, numai frumusețea Dvoastră m'a inspirat!

— De, de, ștregarule! și-l amenință cochet cu degetul. Ne așezară apoi la ceașă și gustare și mai că tot timpul cât am petrecut la masă eră vorba numai de frumoasa declarație a lui Eminescu. Târziu noaptea ne-am luat rămas bun și am eșit. Eu, Eminescu și Vasile Morariu ne-am mai dus la o cafenea și acolo Eminescu, bine dispus cum eră, ne-a vorbit încă mult de acest *drac* și *inger* de femeie și ne-a spus, că în momentul declarației, el în adevăr eră cuprins de farmecul frumuseții Elizei și că ce a spus atunci, eră expresia fidelă a sentimentelor ce le-a avut în acele momente și nu s'a putut stăpâni să nu sărute brațul alb și frumos ce se alintă molatec pe mă-tasa roșie a fotelului.

După aceasta am mai fost invitați de câteva ori la Eliza — căci așa o numiam noi — dar apoi invitațiile se rariră și încetară cu totul, iar neinvitați nu am mai vizitat-o.

Am insistat mai lung asupra acestui episod din viața lui Eminescu, pentru că a fost întâia oară, când l'am văzut în societate de

dame și am observat cât de drăguț și tăia să se poarte cu ele, și apoi fiindcă mi-a rămas impresia, că aces-tinger cu păr blond i-a servit adese, ca model în poeziile sale.

În altă societate de dame nu l-am mai văzut în Viena și nici nu mi-a vorbit de alte dame, decât de artista Bogner, care deși eră desul de înaintată în vârstă, strălucită încă prin arta sa și adună o lume întreagă de artiști, poeți și admiratori în jurul ei. Noi, colegii lui Eminescu, nu avem știre despre alte cunoștințe ale lui cu femei și de oarece eram mai că toate zilele la un loc cu el, și-i cunoșteam viața din fir în păr, am convingerea, că n'a avut nici o relațiune amoroasă cu vreo femeie în Viena. Dar nici porniri senzuale sau vifioase n'am observat la dânsul, astfel că înaintea noastră, a tuturor, el trecea ca model de corectitudine și moralitate. Și acum, după ce s'a scris atât de mult despre o viață desordonată ce ar fi dus-o Eminescu, de vijii comise în tinerete și că boala de care a fost cuprins în urmă, ar fi fost o urmare a vijilor sale sexuale, mă întreb pututu-s'a schimba

oare Eminescu atât de mult după ce a părăsit în vara anului 1872 Viena, și unde s'a schimbat dacă în adevăr s'a produs o schimbare atât de mare în felul său de a trăi?

Noi, foștii săi colegi din Viena, și mai cu seamă eu, care-l cunoșc din cea mai fragedă tineretă, am cetit cu nedumerire tot ce s'a scris de vijile lui Eminescu, dar am rămas un Toma necredinciosul. Înaintea ochilor mei păstrez încă icoana blândă, senină și inteligentă a lui Eminescu, plin de viață și de sănătate, precum eră când ne-a părăsit în Viena. Și când în toamna anului 1875 m'a vizitat la Cernăuți, eră acelaș tânăr frumos, sănătos și plin de viață. Aceaș impresie mi-a făcut-o și în vara anului 1878, când am pretrecut vreo săptămână cu dânsul în București și erau atunci în societatea noastră și foștii săi amici și colegi din Viena, Ioan Slavici, Vasile Morariu și Alexandru Chibici-Revneanu. Toți am pretrecut cu Eminescu de minune, am mâncat serile împreună, și n'am observat nici o schimbare în sănătatea și pornirile sale.

Teodor V. Stefanelli.

cel mai bogat izvor de informații asupra lui Eminescu.

T. V. Stefanelli: Amintiri despre Eminescu. Prețul cor. 2'20, franco.

Domnul Stefanelli, unul dintre vechii cunosători și prieteni ai lui Eminescu, are deosebit merit, pentru că în ale sale „Amintiri”, ne fixează o multime de momente din viața genialului nostru poet. Și dacă studiul domnului Zaharia trebuie să fie cetit de toți, cari vreau să cunoască pe Eminescu și să n'avea a-l aprecia, amintirile scrise ușor și limpede ale domnului Stefanelli trebuie să se citească, fiindcă ele ne zugrăvesc pe Eminescu ca prietin, ca om de societate și ca individ cu viața lui particulară și interesantă. Amănuțele, pe cari ni le dă domnul Stefanelli despre Eminescu, se citesc de abonații noștri poate cu mai mult interes, decât studiul domnului Zaharia, fiindcă studiul lui are mai multe și ușoare, cari rămân în memorie timp îndelungat și sunt legate de o figură literară, dintre cele mai mari ale noastre.

Dintre multele studii și amintiri despre Eminescu, pe aceste două le recomandăm tuturor cetitorilor noștri. Ele se întregesc în mod fericit și sunt indispensabile în biblioteca celor, ce se interesează de viața și opera marelui poet.

Cel mai potrivit mod de a cinsti amintirea de 25 de ani a morții lui Eminescu, este acesta, de-a ceti aceste două cărți referitoare la viața sa și-apoi de-a ceti scrierile: *Lumină de lună, Poezii postume, Actiologie politice, Scrieri politice și literare, Geniul pustiu, Lais și Nuvele și poezii*.

Rugăm pe toți abonații noștri, a căror abonament a expirat, să binevoiască a se îngriji de reînnoirea abonamentului, ca expedarea revistei la a adresa dânsilor să nu înceteze. asemenea sunt rugați și restanțierii, ca să-și achite restanțele fără amânare, căci altfel li se sistează trimiterea pe mai departe a revistei și se iau măsuri împreunate cu spese pentru incassarea prelenziunilor noastre!

CRONICĂ LITERARĂ

— Toate cărțile, despre cari se vorbește la acest loc, pot fi procurate dela „Librăria Dr. S. Bornemisa” în Orăție. —

N. Zaharia: Mihail Eminescu, viața și opera sa. Prețul cor. 4'30 franco.

Cartea domnului Zaharia este cel mai bogat studiu asupra lui Mihail Eminescu și, poate cel mai de valoare. Într-un volum de peste 350 pagini, dânsul ne povestește amănunțit viața marelui poet, și în legătură cu poezia și proza sa, făcând numeroase citații nimerite, ne dă prețioase reflexii asupra nebulniei, temperamentului și caracterului poetului. Vorbește apoi despre pesimismul, valoarea morală, și zimbetul său; despre viața sa sentimentală, inteligența și imaginația, felul cum concepă, geniul lui poetic, romanul „Geniu pustiu”, nuvelele, și personalitatea sa artistică, vederile lui politice — și în sfârșit, despre el, ca om și literat. Indicăm îndes tot

punctele de vedere, din care Eminescu e analizat în această carte, pentru că să se vadă, cât de conștientă și de bogată e. Ceea ce Zaharia face în acest studiu, e ni-zușta de-a ne dă o monografie completă a marelui poet. Fără să aibă tendința de savant, dânsul ne dă mai mult decât un studiu sec și plictisitor; ne dă un studiu de popularizare scris cu sistem, într-o limbă ușoară și într-un mod distractiv, care înlăntuie atențiunea, făcând, ca în mintea cetitorului figura marelui poet să se cristalizeze și să rămână în lumină adevărată.

Azi, când acest număr îl închinăm memoriei lui Eminescu, atragem îndoit luarea aminte a cetitorilor noștri asupra studiului domnului Zaharia. El merită să fie cetit ca studiu literar și merită să fie cetit, ca

Proză și versuri de Mihail Eminescu.

LA ANIVERSARE

Ea se numea Cleopatra, iar el Gaius Iulius Caesar Octavian August. Adecă ea cetise un roman ș-ar fi voit să fie de douăzeci și șase de ani și nu eră decât de paisprezece; el, istoria Romanilor și voia să fie de patruzeci de ani. Eră numai de optsprezece și umblă la școala. Cu toate acestea, astăzi, în ziua sfântului Ermil, el uitase pe Octavian August și aștepta felicitări de ziua lui. Tata i-a dat un ceasornic frumos, mama — o besactă de toaletă, sora — o pereche de papuci.

Elis nimic. Elis — adecă Cleopatra, vara sa. El se retrăsese în odaia lui, unde clasicii erau așezați pe un scrin în religioasă regulă și neviolabilitate, și se plimba cu pași mari prin casă. Eră brunet și cam poetic. Avea ochi albaștri, ceea ce vrea să zică mult, și eră frumos băiat. Acum stătu cu mirare înaintea oglinzii, se uită cu mirare în ochii lui proprii și părea că-i întreabă ceva. — „Tolla mi-a făcut-o”. Eră o vreme în care, în urma unui roman spaniol, regina de astăzi a Egiptului se numea Tolla. El se numea pe atunci Bertrand... *tempi passati!*

„Nimic! nimic! — Și eu i-am dat de ziua ei o păpușă. Adecă ce? eu i-am dat? Dacă n'am știut ce să-i dau! mama mi-a spus să-i dau o păpușă. Tolla! Tolla! zise el răsând — tare-mi ești dragă”. Apoi zeză — masă și gândi adânc... asupra egalității a două ipotenuze. Luă o coală mare de hârtie albă și scriseră drept în mijloc: „Regină! Te iubesc!” Iscălit: „Gaius Iulius Caesar Octavian August, *manu propria.*”

Sara eră petrecere. Eră invitată și verișoara Elis și — mare minune — a venit. Părinții ei au lăpădat-o acolo și s'au dus într'alt loc, unde de asemenea erau așteptați. Octavian August imperatorul o petrecă sara pân'acasă, dacă-l iertau ocupațiunile statului roman, și astăzi îl iertau acele ocupațiuni ale statului roman. Toată sara el nu vorbi un cuvânt cu domnișoara. Ea își încrețise sprâncenele între ochi, pe cari îi ridică subțil frunte; cu brațele încrucișate, picior peste picior, ședea îndărătnică într'un colț, cu buzele strâns lipite. Dar pe furiș se strecură câte-o rază drept în ochii lui. Eră mănioasă. De doi ani, se mânia foarte ușor și se desmănia tot atât de ușor. Odinioară îi se mânia de loc.

S'apropiase miezul nopții. El veni foarte serios: „Îmi veți da voie, domnișoară, să vă petrec pân'acasă?” Ea se uită în ochii lui, și începă să rădă. — Ce răzi? Ce-i de răș aicea?

— Bine, — haidem?

Eră o noapte frumoasă, lună, un ger aspru, fără pic de vânt. Ninsorea se lăsase pe garduri și zaplazuri de amândouă părțile ulicioarei. Zăpada încarcă crengile de pe copaci și acoperemintele caselor. Ghețușul trozneă sub pași și el treceă cu dânsa de braț... Ea, în scurteică cu guler de blană, roșie la față; capușon alb, de lână, îi încunjură fața, fruntea. Ea eră blondă, foarte blondă, cu părul ca un caer de căneapă și scurteica — ori cât de groasă ar fi fost — accentuă totuș, liniile unei talii fine și mlădoase. O broască. Rădeau vorbind, — adecă mai mult răs decât vorbă. Cine nu-și aduce aminte de tinerțeța sa — și fiecare

a avut una — de acele hotărări de a fi serioși în amor, că-i pe viață, de acea defensiune în paragrafe a copilei, ca să nu-i zică pe nume, să n'o tutuiaască — să n'o sărute? Ce-luatale calea valea, dar o guriță?, cât lumea. Așa erau și ei. De vorbit despre... istorie, geografie și alte lucruri folositoare, da! Se'nțelege cât vrei — dar o guriță, tu! pe nume? — niciodată!

— Așa ar fi și rămas, dar luna, — luna!

Luna lumină fața ei albă ca laptele, cu obrăjii roșii și părul ei blond, foarte blond, care încunjură cu lux și finețe o față plină și răzătoare. Pe când el peroră o temă de astronomie — indiferent atât lui, cât și ei — adecă pe când se necăjeau unul pe altul, ea se uită la el fără să-l asculte; i-ar fi sărit în gât, l-ar fi sărutat de o miie de ori — așa nu-

mără ea col puțin, dacă... dacă s'ar fi căzut.

„Ah! col prostu-i, gândi ea — nu poate vorbi și el de altceva, azi cel puțin, adoase uitându-se timid în sus, la el. Ce frumosu-i ș'asa când spune prostii, îmi place ș'asa” — gândi tot ea. Apoi nu mai gândi nimic, sau Dumnezeu știe ce — destul că, dupăce tăcut mult fără să-l asculte, zise cam întins și cam ca și când n'ar fi băgat de seamă:

— Tu, Ermil. — Și, speriată de ceea ce spusese, nu mai zise nimic. Fața ei eră roșie de rușine.

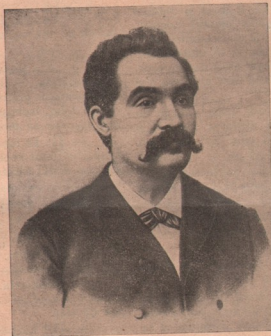
El stătu pe loc, îi strânse mâna și zise încet: „Mai zi odată!”

— Nu.

— Nu? Mă supăr... s'o știi!

— Tu... repetă ea încet, cu ochii pe jumătate închisi, cu glas tremurător. Eră un *tu* singuratic, fără de a fi pus în legătură cu vreo frază — și cu toate acestea, ce *tu*? Din gura ei venise mai întâi.

Vorbiră mai departe — de astă dată mai întim — nu despre amor, însă totuș despre lucru serios —

O fotografie a lui Eminescu din anii din urmă

despre căsătorie: cum ea fondează statele, care-i origine căsătoriei la Indieni, tot lucruri adânci. Fiecare *tu* era controversat. Când își propunea să-și zică *tu*, mureau de rușine și-și ziceau serios, după lungi lupte sufletești: „Dumneata”. Când stăbeau diplomatește să-și zică „Dumneata” — atunci *tu-tu* din greșeală și iar din greșală, așa mai departe.

În fine ajuseră la porțiță.

— Elis, *tu* nu știi, că te iubesc — nici poți ști, căci... căci nu ai inimă.

— Pe nume și *tu*? Vezi — gândi ea, dar nu zise nimic...

— Decând te-am văzut, decând știi tu — căci tu — căci tu știi că eu te iubesc — și totdeauna a-cestă răceală, când ești singură cu mine. Totdeauna mă silești să vorbesc niște lucruri pe cari nici nu le ascuți... Ești rea la inimă, Elis!

— Domnule! zise ea, stăpânindu-se și stând băț înaintea lui — vrei să mă înveți cum trebuie să mă port?

— „Și cu toate astea — zise el încet și dureros — luna înfrumusețează lumea pentru amorul nostru”. Ea se uită sus și ochii ei, umezi de dulci lacrimi, străluciau în lună. El îi cuprinsese talia și se uitau amândoi — nu gândeau nimic. Eră ceva atât de dureros, atât de fericit în fața, în tot sufletul lor, ai fi răs și ai fi plâns, dacă i-ai fi văzut astfel.

În fine, începură a râde — doi copii râdeau cu lacrimile în ochi. Și eră atât de argintos râsul ei și gurii atât de frumoasă! — i-ai fi băut apă din gură.

— Domnule, zise ea deodată cu o serioasă mare, astăzi ne-am permis o mulțime de lucruri foarte nepermise — numai astăzi, și-mi pare rău... că trebuie să... să...

— Ei, să...? Iar această mână de povățuitor!... Eu nu sunt copil, Elis, că nu sunt... lăcă de exemplu...

— De exemplu?...

— Nu te voiu mai strânge de mână, nu ți-oiu mai spune pe nume de-azi înainte.

— O! gândi ea în sine cu părere de rău, dar ce eră să zică. Șezură pe banca de peatră, de lângă porțiță... Ea-i întoarse spatele și-și mușcă unghiile, el se uită în omăt. Prost lucru!

Ar fi putut stă multă vreme așa. Nu știu... în sfârșit — ea — în sfârșit... dumneai a fost aceea care — așa încet — c'un pic de mânie și nu prea...

— Ermil!

— Aud!

— Eu să-ți spun drept, și să nu zici că nu ți-am spus-o... dar... eu nu te mai iubesc de fel. Și tu mi-ai spus-o azi, că eu nu te iubesc. — Așaaa! Ea-și pusesse ceva în cap azi: o ideie... și aceasta eră modul, cu care căută pretext de ceartă și aceste certe, știă ea cum se sfârșesc oare?

— Da! Nu mă iubești... repet-o, spune-o... te cred, fiindcă tu nu m'ai iubit niciodată, zise el cu amărăciune. Negri vor trece anii mei... În toate chipurile voiu căută să te uit. Tu ai o inimă de marmură... Nici zămbiri, nici lacrimi, nici rugăciuni, nici îndărătnicie n'o înmoaie.

„Lasă, lasă” gândi ea și zămbi cu mândrie, că poate fi atât de aspră. — Eu ți-am spus-o, domnul meu, de deata-ori, că numai amiciția adevărată poate să fie legătura dintre noi. Ce ceri mai mult?... Ce vrei dela mine? adăgă repede.

— Ce vreau? zise el c'o tristă blândeță, — ce vreau? Dar nu vezi tu cum sufăr? spune-mi numai, că mă iubești — spune-o! dar nu cu două înțelesuri, nu ca atunci la bal... drept!.. spune, spune!

— Da! zise ea foarte rece, — dta știi că eu te iubesc, sigur. Da.

— O, astă răceală! Tu mă omori, Elis! — vorbește-mi, zise el rugător, cum știi tu câte odată să vorbești, c'o blândețe uimitoare, c'o dulceață de soră, — de iubită.

— Bine, bine! știu eu!

— Ce știi tu? Iată că nu mă mai supăr... ți vorbesc blând. Imi dai mâna ta? Așa — spune.

— Vezi tu Ermil? zise ea c'o serioasă copilărească și tristă, — tu crezi că eu am apă în vine... că eu nu te iubesc? Dar să-ți spun ție... eu nu sunt aspră... Ce-ai zice tu dacă... dar, te rog să nu spui nimănui... dacă... zău să nu spui...

— Ce?

— Vezi tu, formal te-am oprit... am făgăduința ta, că nu mă vei sărută niciodată. Așai?

— Așa!

— ...Ca să nu mai zici, că eu nu te iubesc — zise supărată — ci să zici că eu te iubesc — repetă c'o rușinoasă grație — astăzi... astăzi... Își simți cuprinsă talia, închise ochii, lăsă capul pe umărul lui și eră aproape să moară.

— O! te iubesc... n'ai știut niciodată cât te iubesc... Glasul ei eră dulce, slab, plin de lacrimi, sfințit de cea dintâi sărutare.

— Tu ești un înger... îndărătnic... dar un înger... Surăș obraznic, ochiul curios, cochetații veselă se 'ntorc pe rând după'acea sărutare... chiar liniște. Ea-și ținea brațul după gâtul lui.

— Mă duc... Și tu ești un măgar...

— Lasă-s' fiu... Nu te duce...

— Trebuie *tu...*! Așa-i că tu nu vei uită niciodată această noapte, — zise încet, așa de încet și totuși așa da clar.

— Ah! niciodată.

— Și acum... am să-ți aduc ceva din casă... Un dar de ziua ta... Așa-i?

Ea intră, iute, se întoarse, și-și aduse o cutie mare... Ei o scăpără jos, dar nu făcă nimic... eră încă o sărutare.

Gaius Iulius Caesar Octavian August se duse acasă. Se așeză dinaintea focului și-și zise zăbind. „Tu ești un măgar!” Deschise cutia. Deasupra eră un desemn. El eră... lăsat într'un jet; o femeie... ea, de dinapoa jețului, îi ținea ochii cu mâinile. El își ridică ochii s'o vadă... și un moment i se pară c'o vede. Dar ce mai eră în cutie? Păpușile ce i le dăduse de ziua ei în doi ani de-a rândul. Pe fruntea celei întâi eră: „Bertrand e un măgar”. Pe fruntea celei de-a doua: „Gaius nu-și are mințile toate”. Apoi mai eră ceva. O mică carte de notiți... impresii din romane, din poezii, scrise în fiecare zi, și la sfârșitul fiecărei notițe ca o încheere, ca o cugetare asupra admirații: „Ermil, te iubesc!”

Ea urmă cărarea 'n codru...

Ea-și urmă cărarea 'n codru,
Eu mă iau tîptil pe urmă.
Cînd ajung cu ea alături.
Simt suflarea-mi, că se curmă.

Mai răsufu înc'odată,
Zic o vorbă, — ea tresare
Și se uită 'nt'altă parte,
Și răspuns deloc nu are.

Dar mereu de ea m'apropii
Și-i vorbesc cu dulce sfaturi, —
Ea se apără c'o mână,
Și se uită tot în laturi.

Cînd pe talie-i pun brațul,
Ea se frînge, va să scape, —
Dar o țin mereu spre mine,
Mai aproape, mai aproape.

Mai nu vrea, și mai se lasă,
Capul ei mi-l pun pe umăr,
Pun pe ochii nchși, pe gură,
Sărutări fără de număr.

Și la piept o strîng mai tare,
Răsuflarea-mi se sfârșește.
O întreb de-i dulce astfel,
O întreb, de mă iubește?

Iar ea ochii și-i deschide,

Ochii mari și plătitori:

„Tu-mi ești drag și-mi plăci, dar numai
„Ești obraznic une-ori!”

Scrisoare către Veronica Micle.

Dulcea mea amică,

Tu știi prea bine, că, dacă este cineva care poate aprea pierderea ce ai suferit-o, acela sunt eu. Trînd într-o poziție sigură și respectată, te vezi astăzi prin acea singură lovire, expusă unor schimbări neașteptate, pe cari nu le prevezi, pe cari o natură sfioasă de femeie — precum e a ta — nici nu le poate prevedea și, dacă liniștea unui liman al vieții e adevărată fericire, tu cel puțin, de n'ai fost fericită, ai avut lipsă de suferințe, întrucât acestea se nasc din greutatea vieții.

Ai avut sprijin pe care-l respectai, precum o știi eu însumi.

Și, dacă îmi dai voie să vorbesc de mine, de mine, de acea dureroasă dar adîncă și întinsă fericire, pe care atingerea în treacă a mînil tale, zîmbetul tău, privirea ta adîncă au resfrînt-o asupra vieții mele atît de izolată și de lipsită de fericire, totuș, eu nu voi uita, că, acea fericire mi-a fost dată între patru pereți ai tăi.

Tu știi, dulce și nobilă amică, că în sentimentul de care îți vorbesc, nu e nimic banal, nimic care să aibă ceva comun nici cu teoria plăcerii — la care se închină mulțimea celor fericiți — nici la platitudinile unei tinerețe neconrupte.

Nici tinerețea, nici frumusețea ta, nici virtuțile sufletești, nici grațiile fizice nu au fost cauza acelei simțiri, care a aruncat o umbră adîncă asupra vieții mele întregi.

Eu nu cutez să-i dau nume și nu i-am dat niciînd.

Adesea, există enigme matematice, pentru a căror deslegare îți trebuie o singură cifră cunoscută; adesea, un complex de cazuri se desleagă prin o singură cauză necunoscută. Astfel, viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoștii mei, nu are nici un înțeles fără tine...

Nici știu de ce tu ești o parte întregitoare a tuturor gândurilor mele, nici mă preocup s'o știu; căci nu mi-ar folosi la nimic. Dar este o legătură cu tine neexplicabilă, de nu între viața ta și a mea, dar de sigur, între a mea și tot ceea-ce te atinge pe tine, între a mea și răsufletarea te pămînt.

Veronică, — e întâia dată că-ți scriu pe nume și cutez a-l pune pe hîrtie, — nu voi să-ți spun, dar

tu nu știi, nici poți ști cît te-am iubit, cît te iubesc. Atît de mult, încît mai lesne să înțeleg o lume fără soare, decît pe mine, fără ca să nu te iubesc!

Tu nu m'ai făcut atît de nefericit încît să mă nimicesc, dar, ceea-ce eră mai adînc, mai ascuns în sufletul meu, privirea ta le-a scos la lumina zilei.

Văzându-te, am știut că tu ești singura ființă în lume, care, în mod fatal, fără să vreau eu, fie ca eu să voesc, are să determine întreaga mea viață.

Tu știi prea bine, că nici să te amăgesc nu vreau, nici îmi pare bine de pierderea ce ai suferit-o — și Dumnezeu o știe!

Tu știi asemenea, că nu fericirea mea o am în vedere, ci, îmi doresc toate nefericirile cu putință, dacă aceasta ar putea fi prețul fericirii tale.

Tu știi dar bine, că nu voesc fericire și, deși tu ești în stare a mi-o da — și numai mie — mult mai mult decît ai tu însuși, tu, care c' un zîmbet, — *neînsennat pentru altul — pe mine mă îndumnezești*, totuș, am renunțat de mult dela toată fericirea, — care pentru mine e tot una cu persoana ta, și aș putea să mor, nedorind alt nimic, decît liniștea ta!

Dumnezeu nu e în cer, nu-i pe pămînt; *Dumnezeu e în inima noastră.*

Am înțeles, că un om poate avea totul — neavînd nimic, și nimic — avînd totul!

În fereastra de spre mare

În fereastra de spre mare

Stă copila cea de crai...

Fundul mării, fundul mării

Fură chipul ei bălai.

Iar pescarul trece 'n luntre

Și în ape vecinic cătă...

Fundul mării, fundul mării,

Ah! demult un chip i-arată...

— *„Spre castel v'odată ochii*

N'am întors, și totuș plîng...

Fundul mării, fundul mării

Mă atrage în adînc”.

Sf. Gheorghe în oraș și la țară.

— ICOANE ZUGRĂVITE CU DEGETUL —

Ce proastă petrecere!? — Oștiri, ce se luptă cu noroiul, boambe, ce se descarcă de dragul zgomotului, certuri, ocări, sudălimi, mizerie politică! Apoi plătește chirie dacă ți-a mai rămas un fir de para, părăsește-ți locașul, te mută în altul, sparge oglinzi, te ceartă și te năcăjește, căci e Sf. George!

Da! proastă petrecere!

Dar, — lăudat fie numele Domnului! — nu e pretutindeni tot așa.

La țară, la sat ziua e mare, o zi de veselă sărbătoare.

Încă în după-miaza ajunului fetele, flăcăii și copiii ies în țarină ori se duc la pădure și se întorc acasă încărcăți cu ederă și cu crengi de rug. Din ederă se împletesc cununi verzi, iar crengile de rug se pun în cruci pe la porțile, pe la fereștii, pe deasupra ușilor și mai cu deosebire pe la grajdul, în care se adăpostesc caii și vitele. Așa „e bine”; altfel intră ielele și strigele, fură laptele dela vaci, fură somnul copiilor, visul fetelor și norocul flăcăilor.

Acolo, unde intrarea e închisă prin rugii înghimpați, nici iele, nici strigi nu intră, pentrucă văd semnul pe care nu au putere de a-l trece și vacile dau lapte, copiii dorm duși, fetele se pierd în visuri plăcute, iar flăcăii rămân harnici și cu noroc. Astfel toate casele, toate curțile se încarcă de podoaba primăverii.

În amurgul serii copii, fete și flăcăi umblă pândiș prin curte. Fiecare își ține mâinile la spate și caută să „apuce golul” celuiălalt, căci acum e vremea urziciei... Și iată-l c'o apucă! — Stănuț atinge cu urzica brațul desvălț al Măriucăi. Măriuca țipă spăriată, apoi se întoarce și îl atinge cu urzica peste gât... Apoi goană — apoi hohote — apoi fipete — jur-împrejurul curții — afară la uliță — de-alungul uliții, pe la fini, pe la vecini și prin casă și pe-afară mic și mare, satul întreg se pune în goană, căci acum se începe primăvara, vremea de lucru, și cel mai sprinten e cel mai vrednic.

Oboșiți, înșfârșit, cu toții se apropie de adăpost. Fiecare se laudă, că a nimerit pe cutare și pe cutare de atâtea și de atâtea ori și că însuș nu a fost nimerit decât în urma cutărei ori cutărei întâmplări neprevăzute, chiar numai de atâtea și atâtea ori. Spune apoi pe cine a nimerit și l-a nimerit în anul trecut și în anul mai înainte de cel trecut; tatăl și muma își spun de tinereță; bunul și bunica ascultă și îi chiamă pe toți de cu vreme la odihnă, căci mâne, pe când ziua se desvâlue din noapte, cel mai harnic și cea mai harnică fură zământana de pe izvorul din crâng.

Vestea luminii abia se ivește la răsărit, când fetele, în găteala sărbătorească, care mai de care gră-

besc cu ulcioarele curățele la izvorul cu apa cea bună. — La izvor se întâlnesc, schimbă vorbe, își fac de lucru și stau neastâmpărate. Ar plecă, dar nu le duce gândul, ar mai sta, dar nu li se cuvine.

— Aide soro! — zice una, — căci ne apucă flăcăii și ne stropesc cu apă din izvor.

— Aide soro! — zice alta.

— Aide soro! — zice a treia.

— Aide soro! — zic toate, dar nici una nu pleacă.

Flăcăii ascunși prin crângul dimprejur deodată năvălesc asupra lor. Fetele țipă speriate, uimite și desmierdate și ca o ceată de prepeleți fug care încotro; dar sprinteni sunt voinicii și iuți la pas... Unul câte unul — ia ulciorul și varsă din el în fața rumenă, căci așa e bine, așa este obiceiul, așa se împroaspătă sângele și ca pe un prisel învârtește trupul.

Dar scurtă e petrecerea, ca și cu toții au de lucru; fetele grăbesc la rânduiala casei, iar flăcăii dau pas, ca să aducă vitele dela pășune.

Simina, pe cât de harnică și de sprintenă în mijlocul gospodăriei, pe atât de nepățită și de neîndemănecată în fața cu flăcăii, rămâne cea din urmă. Ea stă supărată, cuprinsă de spaimă și nehotărâtă în cale, de lângă izvor. Obrajii calzi, părul luciu, salba sclipitoare și mânecele încrețite îi sunt pline de stropi rotunzi, iar ulciorul răsturnat stă deșert la picioarele ei. Ar plânge, ar râde, ar plecă și ar mai sta.

Toader stă turburat lângă dânsa. El își scutură pletele.

— Auzi, Simină, — grăește el, — nu te supără, — așa-i obiceiul. — N'am voit, — zău n'am voit.

Apoi îi pune stânga pe umăr, iar cu mâneca dela dreapta îi șterge stropii de pe față, de pe păr și de pe salbă.

— Vezi așa! — urmează el. — Se vede că ești o copilă! — Uite! — mă duc să-ți umplu ulciorul. Și îl ia, se duce la izvor, îl umple și se întoarce cu el la Simina, ce stă tot supărată la locul de mai înainte.

Ea primește ulciorul, își metezește veșmântul și e gata să plece.

— Vezi așa! — îi zice Toader. — Dar astăzi vîi la joc?

Simina ridică ochii, îi privește în față și mișcă din buze, dar graiu nu scoate.

— Cum ai zis?

— Nu știu! — zice ea mai tare. — Dacă m'a lăsa mama.

Grăind aceasta, pleacă și se duce cu ochii în pământ. Peste puțin fața i se înseninează. Iarăș surâde cu veselie copilărească și sfioasă își întoarce privirea îndărăt și speriată merge mai departe, când vede pe Toader privind de pe colnic în urma ei.

— Oare pentru ce tocmai pe mine m'a stropit cu apă din izvor!? — se întreabă ea. — Și cum m'a

șters cu măneca și cum mi-a umplut ucliorul, și cum a zis, să vin la joc...

Ea grăbește, grăbește acasă, iar intrând în curte, întimpină pe mamă-sa cu cuvintele: Mamă! au venit flăcăii și ne-au stropit cu apă din izvor. Uite! ce-a făcut Toader cu mine! Toader al Martei lui Boboc.

— Ce zici! chiar așa! — Sărmana de tine! — grăește mama zimbînd, apoi îi netezește părul, îi ia din mână ucliorul și-i sărută fruntea! — așa sunt flăcăii, — sunt șirefi!

Tatăl, stăpânul casei, șede la o parte pe un polobocel, așezat cu fundul în sus. Pe cap n'are nimic; pe dânsul nu are decît cămașa albă. Cum șade, se razimă fiind palmele pe genunchi. Înaintea lui stau trei oameni; un flăcău zdravăn, un băetan și un om mai în vrastă: unul slugă, altul porcar, iar al treilea cioban. Astăzi se încheie un an și se începe altul, astăzi se hotărăște simbria și se reînnoește învoiala cu stăpânul.

Când fata intră, tatăl își poartă privirea la dânsa și ascultă cuvintele ei. — Da! — își zice el pentru sine — Boboc este „om din oameni“, apoi se târ-guește mai departe.

Se hotărîsc datoriile: stăpânul își spune slăbi-ciuinile, părți bune și părți rele; se statornicește sim-bria, — atîția bani, atâtea opinci, atâtea rînduri de cămăși, sumanul obicinuit, cojocul pentru vremea de iarnă. Înșfârșit, stăpânul se ridică încet și cumpătat, mișcă din ochi, mișcă din cap și grăește: „Auzi, ne-vastă, adă-ne câteva picături de rachiu!“

Stăpâna casei numai decît se arată cu șipușo-rul și cu păhărelul puse din vreme la îndemână, își netezește catrința, își sugă buzele și poștește de bine pe cei de față.

Acum se umple paharul, se închină în sănătate și noroc; stăpânul și stăpâna dau mâna cu noii cas-nici ori cu vechii oameni ai casei, iar copiii stau în dosul lor și iau parte ca privitori la această sărbătoare.

Se închină și iarăș se închină. Să dea bunul Dumnezeu bine la casă și bine la masă, rod în câmp, și rod în deal, noroc și sănătate, să dea bucuria co-piilor și veselia bătrînețelor.

Deodată răsunetul clopotelor străbate prin vale. Urmează o altă parte a zilei.

Mic și mare se îmbracă de sărbătoare și peste puțin ulițele pornesc în pas cumpătat spre sfînta bi-serică. Astăzi e slujbă mare. Preotul îmbracă cele mai alese feloane; șapte băeți îmbrăcați în stihare curate, poartă ripidele și sfeșnicele în fața altarului; toți căr-turarii satului se adună să judece lumea, iar bărbații ies la câmp, la stână. Astăzi se întarcă mieii și oile se bagă în lapte.

Isăilă, ciobanul, dă de lucru la trei ciobănei, e mare turma și bine hrănită. Cinci sute și atâtea de

oi, la atâți și atâți stăpâni sunt la un loc. Pe cînd însă stăpîni se adună, mieii sunt desfăcuți de lap-tare, sterpele și berbecii sunt aleși la o parte, și oile de muls sunt vîrate în stână. Dulăii pîndeși stau îm-prejur, culcați pe labe și căutînd cu ochii porunca stăpînului lor.

Dupăce oamenii s'au adunat, ciobanul la legă-tura de răbușuri și înșiră de pe acest catafist al său, care căte oi are și de ce fel are. El cunoește toată oaia de pe pâr, de pe umblet, de pe muget, de pe nărav și unul singur dintre stăpâni nu se plînge, căci știe, că Isăilă nu grăește.

Acum începe a se mulge. Stan are numai cinci oi lăptare: el începe. Le mulge pe toate cinci și scoate jumătate oă. Acesta e un lapte. Altul are douăspre-zece oi și scoate o întreagă oă. El are doi lapți, iar altul are doi, doi și jumătate, trei, ba Petrea Ciocan chiar zece la un loc. Și apoi acela care are un lapte, mulge odată toate oile, care are doi lapți, le mulge de două ori, iar Petrea Ciocan zece zile e stăpân pe întreaga turmă.

Oamenii glumesc, rîd, se năcăjesc unii pe alții. Iată colo unul slab și grăbit la mișcare, e om bogat dar zgărcit: el mulge, încât ar scoate sânge din uger. Toți rîd, dar lui nu-i pasă, căci voește să scoată cu un lapte mai mult.

Altul bine hrănit, vesel și cumpătat își împle-nește lapții, apoi mulge mai departe și toarnă în lap-tele neîmplinit al finului său. — Iarăș rîd oamenii; dar lui nu-i pasă, căci voește să arate, că „are de unde“. — Petrea Ciocan e cel din urmă. El stă zim-bind cu mâinile înclăștate pe burtă. Îi plac gumele oamenilor, îi place veselia, ar dori ca tot ziua de Sf. Gheorghe să fie.

— Isăilă! — grăește el — mulge tu, căci eu nu mă pot plecă! — Hahaha! — și rîde căt îl trec lac-rimile de guma pe care-a făcut-o.

Isăilă mulge, însămnă lapții pe răbușuri și cînd ziua se învăle din noapte, cu toții se întorc acasă.

Iar noi!? — Cetim actele relative la darea în judecată a foștilor miniștri. buletinele de războiu, so-mațiunile proprietarilor de case și ne cîntărim păca-tele negre sub salcia verde. Proastă petrecere!

Da! sarbada e vieța, sarbada pentru cei cu inimă deșartă și cu capul sec!

Colecțiile „Cosinzenii“

de pe anul I. II. și III. se pot comanda dela administrația revistei pentru :: suma de cor. 27— ::

Abonații noștri noi, cari doresc să aibă revista noastră dela început, le capătă toate trei colecțiile pentru suma de 20 coroane.

Trei cărți literare noi.

1. *Gheorghe Stoica*: „ALTE VREMURI”. Prețul 2 cor. În acest volum, care este al treilea în „Biblioteca scriitorilor dela noi”, ce apare sub auspiciile Asociației, se zugrăvesc înduioșătoare scene într-o limbă frumoasă și curată românească. Volumul are peste 300 de pagini și e deopotrivă de interesant dela început până la sfârșit.

2. *Stefan Lăzar* — *Al. Ciura*: „FLOAREA BETULIEI”. Prețul cor. 1-80. Un splendid roman din epoca asiro-babiloniană zugrăvind sfâșietoarea tragedie a temutului Holofern, care pornește să cucerească lumea. Nimeni nu i se poate opune, căci brațul lui dărămă tot, numai frumoasa și fermecătoarea ovecică: Iuditha — Floarea Betuliei — îl supune cu dragostea sa, ca apoi să-i taie capul și să-și scape neamul de peire.

3. *Horia P. Petrescu*: „VĂDUVIOARA”. Prețul 1 cor. E la noi în Ardeal întâia colecție de monoloage pe cari diletanții le pot preda cu succes și spre mulțumirea publicului, la seratele teatrale. Fiecare monolog e plin de spirit și de vervă și autorul a umplut cu acest volum de monoloage un mare gol în literatura noastră dramatică.

Toate aceste trei cărți noi au apărut în editura „Librăriei S. Bornemisa” din Orăștie și se pot procura pentru suma de K. 4-80.

CĂRȚI LITERARE NOI

— Depozit la „Librăria S. Bornemisa” în Orăștie. —

	cor. fr.
Ursu I.: Ștefan-cel-Mare și Turcii	4—
Chiru Nanov: Ochiul Dracului, nuvele	1-50
Sorbul M.: Letopiseșii, dramă istorică în trei acte	2—
Agărbiceanu I.: Arhanghelii, roman din viața rom. ard. Șăineanu L.: Dicționar universal al limbii române ed. 3. Iorga: Ce ne învață cariera lui A. Vlaicu	3— 9— —15
V. Mestugean: Regina Noastră. Note biografice cu prilegiul aniversărei de 70 ani	1—
Rădulescu Niger: Orfanii neamului, roman naționalist	4—
N. Iorga: Studii și documente cu privire la istoria Românilor, vol. XXII.	5—
N. Iorga: Studii și documente cu privire la istoria Românilor, vol. XXIII.	6—
N. Iorga: Corespondența lui Dimitrie Aman	4—
„ Scrisori de boeri	1-75
„ Scrisori domnești	1-50
M. T. Carada: Sfânta Melania cea tânără	—80
I. Secula: Economia de casă întocmită după mai mulți autori	3—
Goga O. Domnul Notar, dramă în 3 acte din viața ardelenescă	2—
A. Vișniujă, Dreptate, nuvele	2—
G. Coșbuc, Fire de fort. Ediție nouă și adăugită	3—
Sadoveanu: Privești Dobrogene	2—
B. Katargiu: Discursuri parlamentare 1859—1862	2—
Lamarline: Raphael vol. I.	—30
Tailler E.: Dragostea de scriitor sau romanul lui V. Hugo	—30
Maupassant: Sîrghi de alarmă, nuvele	—30
Fogazzaro: Povestiri	—30
Cinci scrisori de dragoste ale unei călugărițe	1—
Aradi V., A Ruthén skizmapör	1-50
Simeon Balint, viața și luptele lui în anii 1848—49	1-50
Trecutul Românilor de pe pământul crăiesc	4—
Lungian M. Zile senine, icone dela țară	1-50
Beza M. Pe drumuri. Din viața Aromânilor	2—
Galageon G. Biserița din Răzoare, nuvele și schițe	2—
Chirijescu M. Răsaduri, nuvele	2—
Legea electorală. Articolul de lege XIV din 1913	1—
Dr. S. Stanca, Pocășii	4—
Gh. Stoica: Alte vremi, povestiri	2—
Ion Agărbiceanu: Schițe și povestiri	2—
Al. Ciura: Amintiri	1-60
I. Dragoslav: Volintirii	1-80
L. Rebreanu: Frământări	1-50
V. Eftimiu: Poemele singurătății	2—
Dr. G. Biedenkapp: Ce povestesc eu copilului meu	—80
A. France: Crima lui Sylvestre Bonnard, roman	1-80
A. Fogazzaro: Misterul Poetului, roman	1-80
St. Lăzar: Floarea Betuliei, roman	1-80
S. Bornemisa: Almanahul scriitorilor dela noi	1-60
A. Hamat: Noua lege militară	2—
E. Borcia: Versuri flustrate	—60
S. Bornemisa: Cele mai frumoase, poezii populare	—60
H. P. Petrescu: Văduvioara și alte șase monoloage	1—

— Pentru porto să se trimită deosebit 10—30 bani de fiecare carte. —

— Porto recomandat cu 25 bani mai mult. —